Surowce mineralne w polskim handlu zagranicznym w ostatniej dekadzie XX w.

Anna Dziedzic*, Joanna Muras*

Mineral Raw Materials in Polish Foreign Trade in the Last Decade of 20th Century. Prz. Geol., 49: 909–917.

S u m m a r y. This paper presents the changes in export and import of Polish mineral raw materials during the period of economic transformations since 1989. In addition, the changes in values and magnitude of turnover of the most important Polish raw materials on foreign markets, and in assortment and geographical structures are discussed.

Key words: *mineral raw materials, balance, export, import*

Lata dziewięćdziesiąte przyniosły wiele znaczących zmian w zakresie gospodarki surowcami mineralnymi. Był to okres szczególnego niepokoju i perturbacji na rynku surowcowym, a zarysowujące się nowe tendencje w strukturze wymiany towarowej z zagranicą były nie tylko rezultatem przeobrażeń związanych z procesami restrukturyzacji przemysłu, lecz przede wszystkim odzwierciedleniem wielu złożonych przemian zachodzących w wyniku postępujących procesów integracyjnych Polski z krajami Unii Europejskiej.

Surowce mineralne od lat spełniały znaczącą rolę w polskim handlu zagranicznym. Eksport polskiego węgla, miedzi i siarki stanowił jeszcze do niedawna ważne i pewne źródło wpływów dewizowych. Ogólnie rzecz biorąc wciąż maleje rola surowców mineralnych w handlu międzynarodowym, ponieważ zmniejsza się zapotrzebowanie na wiele surowców, związane w dużej mierze obniżaniem energo– i materiałochłonności w wielu dziedzinach gospodarki krajów wysoko uprzemysłowionych. Jednak wyniki w zakresie obrotu surowcami mają nadal istotne znaczenie dla ogólnej dynamiki i bilansu wymiany handlowej Polski.

Udokumentowana w kraju baza zasobowa surowców mineralnych, należąca pod względem zasobności niektórych złóż do czołowych na świecie, nie zabezpiecza w pełni potrzeb polskiego przemysłu. Krajowe wydobycie surowców mineralnych pokrywa aktualnie zapotrzebowanie na węgiel kamienny i węgiel brunatny, miedź, srebro, cynk i ołów, siarkę i sól kamienną, oraz kamienie budowlane i drogowe, a także surowce materiałów ogniotrwałych, surowce ceramiczne, cement, wapno i gips. Potrzeby energetyczne Polski są zabezpieczane nie tylko przez węgiel kamienny i brunatny, lecz także przez import ropy naftowej i gazu.

W artykule prześledzono zmiany w zakresie importu i eksportu surowców mineralnych w Polsce w okresie transformacji gospodarczej począwszy od 1989 r. Poddano analizie zmiany jakie nastąpiły w wielkości, wartości oraz strukturze (asortymentowej i geograficznej) obrotów ważniejszymi polskimi surowcami mineralnymi na rynku międzynarodowym, kładąc szczególny nacisk na lata 1998 i 1999.

Struktura importu i eksportu surowców mineralnych w Polsce

Zarówno przemysł surowcowy, jak i cała gospodarka surowcami mineralnymi ulegała w latach 1989–1999 istotnym przeobrażeniom. Zmiany te nie ominęły także polskiego eksportu i importu surowców mineralnych. W okresie 11 lat dostosowywania naszej gospodarki do wymogów wolnego rynku, w zasadniczy sposób zmieniała się zarówno wielkość, jak i wartość obrotów surowcami mineralnymi w Polsce, a także ich struktura asortymentowa i geograficzna. Znaczący wpływ miały przede wszystkim przemiany gospodarcze zachodzące zarówno w kraju, jak i u głównych partnerów handlowych Polski w zakresie wymiany surowcowej oraz sytuacja na światowych rynkach surowców będąca w ścisłym związku z kryzysem w państwach wysokorozwiniętych i w krajach byłego bloku RWPG. W ramach dostosowywania polskiej gospodarki do wymogów Unii Europejskiej w rozpatrywanym okresie nastąpiły również istotne zmiany w zakresie stosowanych klasyfikacji w handlowych obrotach międzynarodowych.

Statystyka obrotów surowcami mineralnymi oparta na danych Centrum Informatyki Handlu Zagranicznego jest prezentowana corocznie w Bilansach Zasobów Kopalin i Wód Podziemnych w Polsce. Od 1994 r. pełna ewidencja i statystyka obrotów handlowych w imporcie i eksporcie, prowadzona dotychczas na podstawie Systematycznego Wykazu Wyrobów (SWW), jest sporządzana w układzie Polskiej Scalonej Nomenklatury Towarowej Handlu Zagranicznego (PCN). Klasyfikacja ta, ściśle powiązana z międzynarodowym systemem klasyfikacji towarów o nazwie *Harmonized Commodity Description and Coding System* bazuje na klasyfikacji Unii Europejskiej *Combined Nomenclature* (CN), przyjętej w ramach ONZ jako wyjściowy układ klasyfikacyjny dla obrotów handlu międzynarodowego.

Obroty surowcami mineralnymi w Polsce, podobnie jak i na świecie są zdominowane przez surowce energetyczne. Na rynkach międzynarodowych 80% wartości obrotów surowcami mineralnymi przypada na surowce energetyczne, ponad 10% na surowce metaliczne i ok. 10% na pozostałe surowce.

Import surowców mineralnych

W latach 1989–1999 przy stale zmniejszającej się ilości importowanych do Polski surowców mineralnych ich wartość sukcesywnie wzrastała, a rozwijający się import wyraźnie podkreślił rosnące potrzeby gospodarki krajowej w zakresie surowców deficytowych.

Najważniejszymi surowcami deficytowymi, które były importowane w latach 90. do Polski i miały zdecydowany wpływ na ujemne saldo obrotów były: ropa naftowa, gaz ziemny, rudy i koncentraty żelaza, surowce i produkty metalurgii aluminium, fosforyty i związki fosforu, nawozy i sole potasowe, kamienie i materiały budowlane oraz nikiel, rudy i koncentraty manganu i tytanu.

Do 1989 r. udział surowców energetycznych w ogólnej wartości importu surowców mineralnych, oscylował na poziomie 60–65%. Import tych nośników energii do Polski

*Państwowy Instytut Geologiczny, ul. Rakowiecka 4, 00–975 Warszawa

nie był znaczący, bowiem dominowała tendencja zastępowania ich rodzimym węglem kamiennym. W 1990 r. procentowy udział surowców energetycznych w imporcie wzrósł o 27% i w latach następnych ustabilizował się na poziomie zbliżonym do standardów przyjętych w krajach o gospodarce wolnorynkowej.

W latach 1990–1991 zaczęły rysować się postępujące zmiany w strukturze importu surowców mineralnych, które wiązały się z restrukturyzacją polskiej gospodarki. Następowały znaczne wahania wielkości importu wielu deficytowych w polskiej gospodarce surowców. W pierwszej połowie lat 90. import ropy naftowej i gazu ziemnego zmniejszał się. W porównaniu z 1989 r. wielkość importu ropy i jej produktów w 1994 r. zmniejszyła się o 17,3%, a jego wartość liczona w cenach stałych wzrosła o 8,1%. Wielkość importu gazu w analogicznym okresie uległa zmniejszeniu o 41,7%. Znacząca zmiana nastąpiła również w wielkości i wartości deficytowych w Polsce surowców metalicznych, takich jak: aluminium, mangan i nikiel. Zmniejszenie krajowego zapotrzebowania na importowane surowce, szczególnie w gałęziach o wysokiej energo- i materiałochłonności miało miejsce głównie w następstwie spadku dochodu narodowego i produkcji przemysłowej. Lata 1993 i 1994 przyniosły zmianę struktury importu surowców mineralnych szczególnie ropy naftowej, aluminium czy niklu.

W 1989 r. 80,8% importu ropy naftowej i jej produktów pochodziło z ZSRR, a 7,8% z Iraku. W 1994 r. z Rosji sprowadzono 48,5% tych surowców, pozostałe kraje b. ZSRR dostarczyły 5,8%. Znaczącymi dla Polski dostawcami zostały: Wielka Brytania (15,2%), Norwegia (11,4%), i Iran (9,9%).

W imporcie surowców metalicznych w 1989 r. głównymi dostawcami aluminium były Węgry (30,7%), Francja (21,7%), i Związek Radziecki (11,4%), a w 1994 r. surowce te sprowadzano głównie z Rosji (32,9%), Australii (19,0%) i Chin (11,2%). Głównymi dostawcami niklu w 1994 r. były Niemcy (42,5%), Rosja (32,9%) i Finlandia (10,9%), podczas gdy w 1989 r. 94,6% tego surowca sprowadzono z ZSRR. Nie zaobserwowano w pierwszej połowie lat 90. zasadniczych zmian w imporcie żelaza (głównie rud) oraz gazu ziemnego. Surowce te były nadal, podobnie jak przed 1990 r. kupowane w krajach b. ZSRR.

Po 1996 r. pomimo ogólnej tendencji wzrostowej importu nastąpiła pewna stabilizacja w zakresie surowców energetycznych. Wzrastająca ilość importowanej ropy naftowej i gazu ziemnego i rosnąca ich wartość sprawiła, że udział tej grupy w ogólnej wartości importu ustalił się na poziomie 72–75%, podobnie jak w innych krajach o gospodarce wolnorynkowej.

Import większości surowców deficytowych mający do 1998 r. tendencję wzrostową uległ wyraźnemu ograniczeniu (–9,7%) w 1999 r. (ryc. 1). Łączna wartość importowanych towarów natomiast zmniejszyła się w 1998 r. o 8,5% (ryc. 2) w wyniku znacznego obniżenia cen ropy naftowej na rynkach światowych.

Surowcami o największych kosztach importu w 1998 r. pozostały nadal surowce energetyczne (68,7%), w tym: ropa naftowa (31,53%), produkty naftowe (16,63%), gaz ziemny (14,3%), węgiel kamienny i wyroby z węgli uszlachetnionych (5,6%), oraz surowce metaliczne (17,7%) w tym: żelazo (8,49%) i aluminium (4,87%). W ujęciu ilościowym w 1998 r. w porównaniu z rokiem ubiegłym nastąpiło zwiększenie importu o 4,83%.

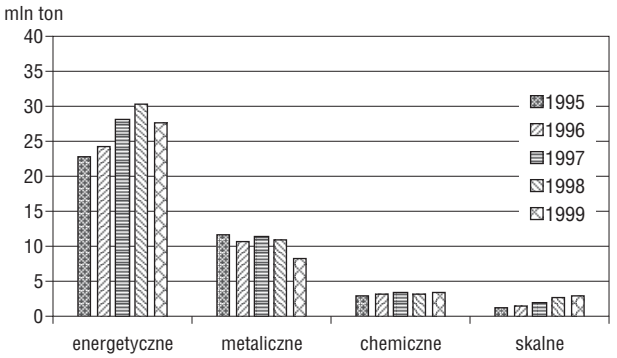

Ryc. 1. Udziały poszczególnych grup surowców w wielkości importu
Fig. 1. Shares of different mineral raw material groups in the volume of export

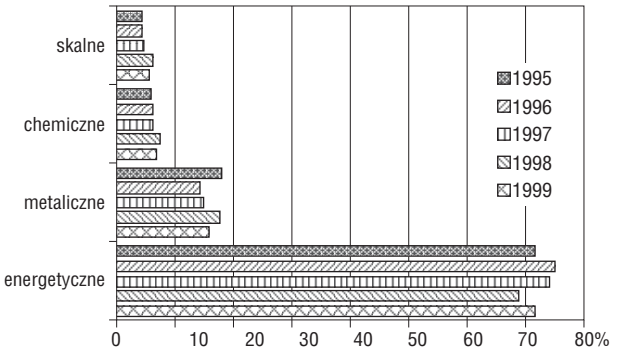

Ryc. 2. Udziały poszczególnych grup surowców w wartości importu
Fig. 2. Shares of different mineral raw material groups in the value of import

Pokazana na przykładzie lat 1990 i 1999 struktura wartości polskiego importu (ryc. 3) przedstawia procentowy udział surowców o szczególnym znaczeniu w międzynarodowych obrotach handlowych oraz jego realną wartość.

W 1999 r. w porównaniu z poprzednim rokiem ilość importowanych surowców zmniejszyła się o 9,74%, koszty importu natomiast wzrosły o 19% i osiągnęły wartość 18 126,9 mln PLN. Najwyższe wskaźniki wzrostu obrotów miały miejsce w grupie surowców energetycznych i wynosiły 24%. W rezultacie wzrastających cen ropy naftowej i jej produktów pomimo wyraźnego ograniczenia dostaw, nastąpił znaczny wzrost (o 52%) wartości importu tego surowca w porównaniu z ubiegłym rokiem. Rosja nadal pozostaje głównym dostawcą bowiem większość (88,8%) importowanej do Polski ropy naftowej pochodzi z tego kraju, przy czym praktycznie całość zakupów ropy rosyjskiej była realizowana przez pośredników na Cyprze (66,9%),w Szwajcarii (9,7%) i Brytyjskich Wyspach Dziewiczych (1,69%).

Kształtowanie się wielkości i wartości obrotów surowcami mineralnymi, a także zestawienia procentowych udziałów poszczególnych grup surowców w odniesieniu do ogólnej wielkości lub wartości importu i eksportu przedstawiono w tab.1.

Największe koszty importu mające zasadniczy wpływ na ujemne saldo wartości obrotów (tab. 2) były związane z następującymi surowcami: ropa naftowa 40,35% ogólnej wartości importu, produkty naftowe (17,22%), gaz ziemny (10,86%), surowce żelaza (6,12%), surowce aluminium (4,98%), surowce fosforowe (2%) i surowce potasowe (1,7%), kamienie budowlane, gips i materiały izolacyjne

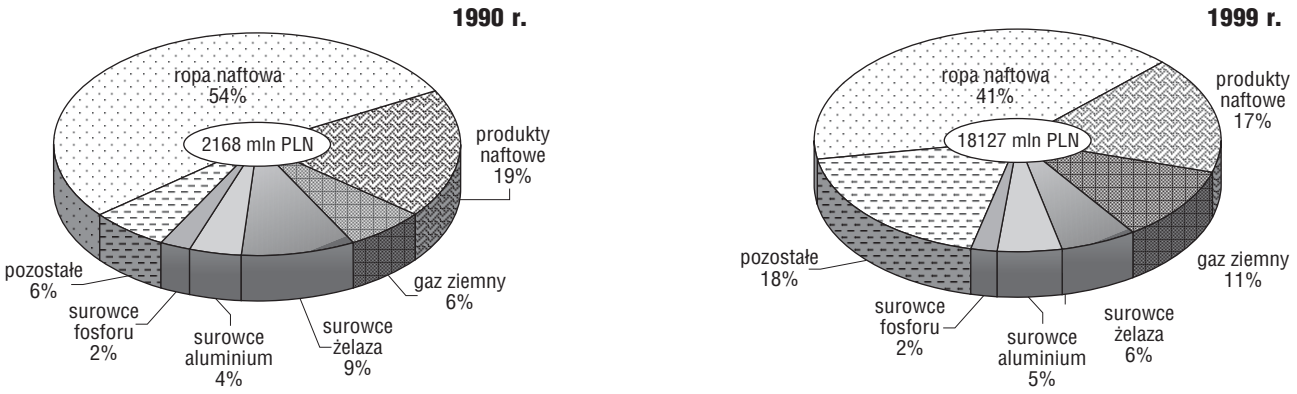

Ryc. 3. Struktura polskiego importu surowców mineralnych w latach 1990–1999
Fig. 3. The structure of the Polish mineral raw material import during 1990–1999

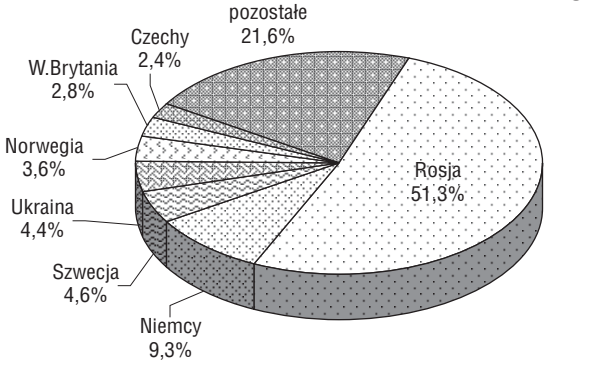

Ryc. 4. Główni dostawcy surowców mineralnych do Polski w 1999 r.
Fig. 4. The principal exporters of raw materials to Poland in 1999

(2,99%). Koszt importu tych surowców stanowił łącznie 87,6% całkowitej wartości importu surowców w 1999 r.

Największy udział w ogólnych kosztach importu surowców do Polski (ryc. 4) miała Rosja, z której sprowadzono surowców mineralnych i półproduktów za sumę 9 297,2 mln PLN, co stanowiło 51,3% ogólnych kosztów, Niemcy (9,3%) i Szwecja (4,6%). Łączny import towarów z tych trzech krajów stanowił razem 65,3% ogólnej wartości importu.

Eksport surowców mineralnych

W okresie minionego dziesięciolecia udział polskiego eksportu w międzynarodowym obrocie surowcami mineralnymi cechował się znacznymi wahaniami zarówno ilości sprzedawanych surowców, jak i ich wartości. Struktura polskiego eksportu surowców mineralnych była przez długie lata zdominowana przez węgiel kamienny. Wraz z zapoczątkowaniem przemian gospodarczych i narastającą recesją następowało nasilenie eksportu (szczególnie metali) z rezerw surowcowych Znaczący wpływ na obroty w polskim handlu zagranicznym miała również sytuacja na światowych rynkach surowców pozostająca w ścisłym związku z kryzysem zarówno w krajach wysokorozwiniętych, jak i załamaniem oraz rozpadem struktury RWPG i powstałą stąd koniecznością szukania nowych dostawców i nowych rynków zbytu głównie w krajach Europy Zachodniej. Porównanie wartości eksportu oraz jego struktury w latach 1990 i 1999 przedstawiono graficznie (ryc. 5).

Sytuacja dostawców na najważniejszym dla nas rynku zachodnioeuropejskim, na który kierowano ok. 80% ogółu eksportu węgla z Polski, była szczególnie trudna. Recesja gospodarcza w krajach tego regionu przy jednocześnie wysokim stanie zapasów węgla u odbiorców, niskich cenach ropy naftowej i rosnącym wykorzystaniem gazu ziemnego doprowadziła na przełomie lat 1992–1993 do zmniejszenia popytu na węgiel energetyczny w Europie Zachodniej i do pogłębienia się spadkowej tendencji jego cen. Na uwagę zasługuje odwrócenie się w 1993 r. spadkowej tendencji eksportu naszego węgla, tym bardziej, że

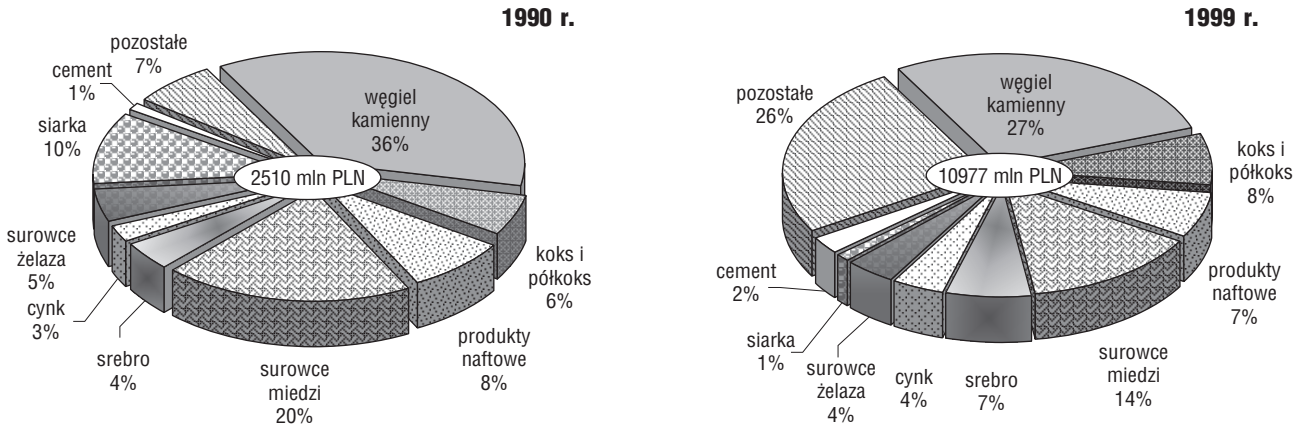

Ryc. 5. Porównanie wartości eksportu oraz jego struktury w latach 1990 i 1999
Fig. 5. The structure of the Polish raw material export in 1990 and 1999

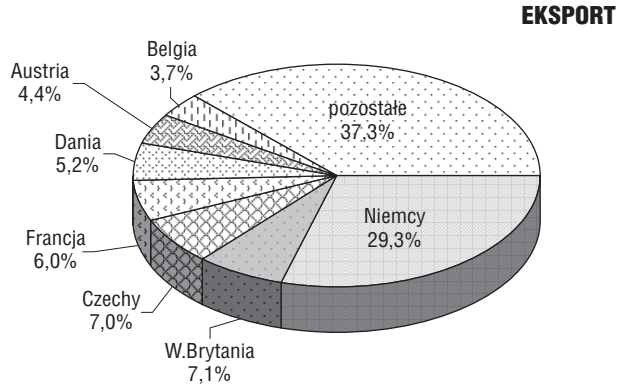

Ryc. 6. Główni odbiorcy surowców mineralnych z Polski w 1999 r.
Fig. 6. The principal importers of mineral raw materials from Poland in 1999

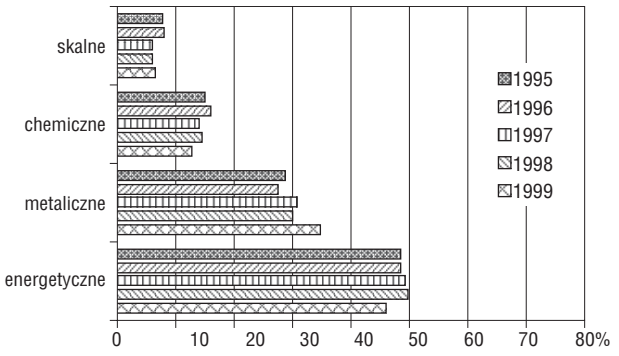

Ryc. 7. Udziały poszczególnych grup surowców w wartości eksportu
Fig. 7. The contribution of different mineral raw material groups in export values

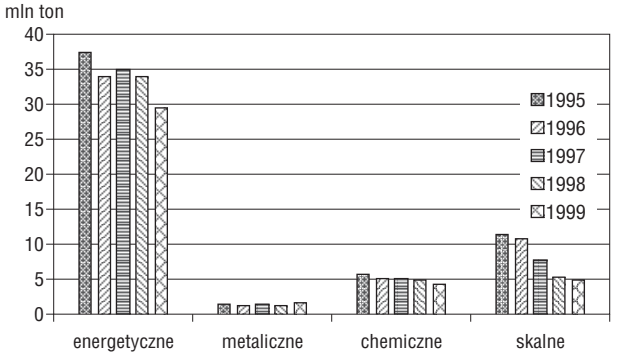

Ryc. 8. Udziały poszczególnych grup surowców w wielkości eksportu
Fig. 8. The contribution of different mineral raw material groups in export volume

wzrost nastąpił w warunkach najostrzejszej dekoniunktury na światowym rynku węglowym. Pomimo. że nie był to sprzyjający okres dla eksportu polskiego węgla, to w 1993 r., ilość wyeksportowanego surowca zwiększyła się w porównaniu z 1992 r. o 17% (tab. 4, 5), a jego wartość wzrosła o 40,7%. Zapoczątkowało to wzrostowy trend w eksporcie polskiego węgla, który utrzymywał się do 1995 r. Konkurencyjną pozycję polskiego węgla utrwaliło załamanie się w tym czasie eksportu węgla z Rosji w następstwie skokowej podwyżki taryf kolejowych w tym kraju.

W tym okresie zmieniały się też zdecydowanie kierunki eksportu polskiego węgla, nastąpiła zmiana struktury

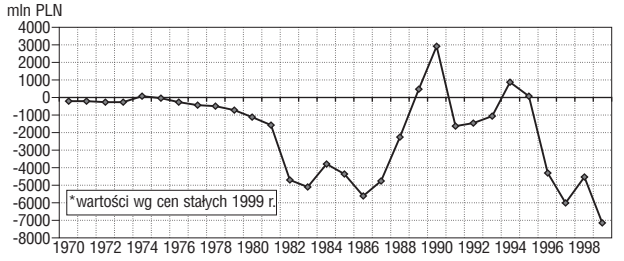

Ryc. 9. Saldo wartości* polskiego eksportu i importu surowców mineralnych
Fig. 9. The export/import balance of the Polish mineral raw materials (fixed prices refer to 1998 in million PLN)

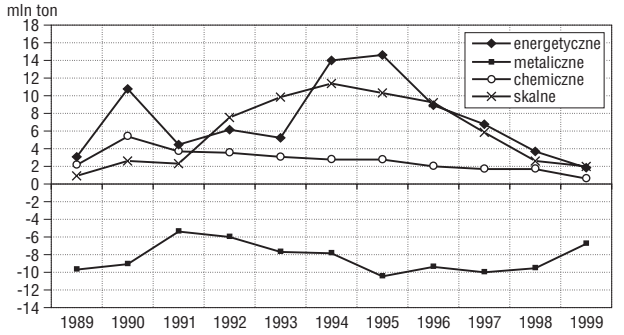

Ryc. 10. Saldo ilości E/I w latach 1989–1999 dla poszczególnych grup surowców mineralnych
Fig. 10. The export/import balance for different mineral raw material groups during 1989–1999

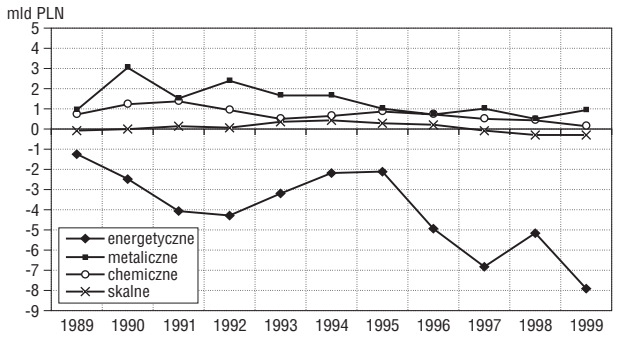

Ryc. 11. Saldo wartości E–I w latach 1989–1999 dla poszczególnych grup surowców mineralnych
Fig. 11. The balance of export/import values for different mineral raw material groups during 1989–1999

eksportu zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym. Do 1990 r. do krajów socjalistycznych sprzedawano ok. 55% całkowitej ilości eksportowanego węgla, za który otrzymywano zaledwie 30% wpływów z eksportu tego surowca. Kierowane na rynki zachodnioeuropejskie 45% eksportu węgla dostarczało natomiast 70% ogólnej wartości wpływów z jego sprzedaży. Struktura eksportu węgla po 1994 r. zmieniła się całkowicie. Zdecydowaną przewagę zyskała sprzedaż do krajów Europy Zachodniej, która stanowiła 82,6% i przynosiła 83,3% wpływów. W 1994 r. nastąpiła i utrwaliła się wyraźna poprawa w obrotach surowcami energetycznymi, nastąpił wtedy dalszy wzrost ilości eksportowanego węgla o 21,7% (Dziedzic i in.,1995).

Był to również przełomowy rok dla eksportu z Polski innych surowców. Dzięki korzystnej strukturze cen na ryn-

Tab. 1. Zmienność wielkości i wartości importu i eksportu surowców mineralnych
Table 1. Trends in amounts and values of import and export of mineral raw materials

	Surowce energetyczne		Surowce metaliczne		Surowce chemiczne		Surowce skalne	
	Import	**Eksport**	**Import**	**Eksport**	**Import**	**Eksport**	**Import**	**Eksport**
Wielkość (tys. ton) % udział w całości importu/eksportu surowców mineralnych								
1989	26 177 *66*	29 283 *81*	10 636 *27*	986 *3*	2 214 *5*	4 332 *12*	590 *2*	1 487 *4*
1990	25 091 *69*	35 827 *81*	10 430 *29*	1 374 *3*	557 *2*	5 918 *13*	514 *1*	1 133 *3*
1991	19 723 *74*	24 244 *76*	9 382 *24*	995 *3*	433 *2*	4 148 *13*	195 *1*	2 535 *8*
1992	18 650 *62*	24 824 *60*	8 670 *29*	2 669 *7*	2 187 *7*	5 753 *14*	474 *2*	8 012 *19*
1993	22 244 *65*	27 432 *61*	9 543 *28*	1 857 *4*	1 889 *6*	5 040 *11*	564 *2*	10 367 *23*
1994	20 928 *62*	34 892 *65*	9 262 *28*	1 368 *3*	2 524 *8*	5 235 *10*	812 *2*	12 160 *23*
1995	22 714 *59*	37 401 *67*	11 732 *31*	1 367 *3*	2 811 *7*	5 655 *10*	1 116 *3*	11 361 *20*
1996	24 129 *61*	33 052 *66*	10 653 *27*	1 238 *3*	3 175 *8*	5 151 *10*	1 365 *3*	10 669 *22*
1997	28 134 *63*	34 871 *71*	11 430 *26*	1 374 *3*	3 340 *8*	5 034 *10*	1 854 *4*	7 675 *16*
1998	30 229 *64*	33 868 *75*	10 868 *23*	1 269 *3*	3 242 *7*	4 926 *11*	2 578 *6*	5 257 *12*
1999	27 680 *65*	29504 *74*	8 309 *20*	1 563 *4*	3 483 *8*	4 169 *10*	2 875 *7*	4 801 *12*
Wartość w mln PLN (ceny transakcyjne) % udział w całości importu/eksportu surowców mineralnych								
	Surowce energetyczne		**Surowce metaliczne**		**Surowce chemiczne**		**Surowce skalne**	
	Import	**Eksport**	**Import**	**Eksport**	**Import**	**Eksport**	**Import**	**Eksport**
1989	182 *63*	148 *51*	71 *25*	95 *32*	26 *9*	44 *15*	7 *3*	6 *2*
1990	1 704 *79*	1 272 *51*	352 *16*	903 *36*	59 *3*	283 *11*	54 *3*	52 *2*
1991	2 664 *82*	1 411 *48*	436 *13*	906 *31*	90 *3*	506 *17*	51 *2*	91 *3*
1992	3 701 *79*	1 834 *43*	517 *11*	1 549 *36*	260 *6*	669 *16*	214 *5*	234 *5*
1993	4 336 *78*	2 429 *47*	755 *14*	1 740 *34*	288 *5*	589 *11*	193 *4*	402 *8*
1994	5 247 *75*	3 524 *47*	1 042 *15*	2 369 *32*	427 *6*	939 *13*	275 *4*	600 *8*
1995	6 584 72	4 469 49	1 649 18	2 654 29	550 6	1 388 15	404 4	706 8
1996	9 348 *75*	4 408 *48*	1 797 *14*	2 517 *28*	775 *6*	1 462 *16*	540 *4*	726 *8*
1997	12 342 *74*	5 550 *49*	2 480 *15*	3 459 *31*	1 048 *6*	1 577 *14*	777 *5*	681 *6*
1998	10 461 *69*	5 321 *50*	2 690 *18*	3 204 *30*	1 130 *7*	1 548 *15*	951 *6*	629 *6*
1999	12 973 *72*	5 036 *46*	2 855 *16*	3 807 *35*	1 259 *7*	1 408 *13*	1 039 *6*	727 *7*

ku międzynarodowym w 1994 r. wzrosły wpływy z eksportu miedzi, srebra, cynku, nawozów azotowych i wieloskładnikowych, soli, cementu i siarki. Pomimo, że ilość wyeksportowanej miedzi zmniejszyła się o 8,8%, wpływy z jej eksportu wzrosły o 38,7%. Eksportu srebra w okresie 1989–1994 wzrósł o 57,9%, a wpływy z tego tytułu tylko w 1994 r. zwiększyły się w porównaniu z 1993 r. o 42%. W pierwszej połowie lat 90. znacząco zwiększył się również eksport cynku. W 1989 r. wyeksportowano 19 tys. t, a w1994 r. — 133 tys. t. Wartość tego eksportu, po uwzględnieniu inflacji liczona w cenach stałych 1994 r. wzrosła o 60%. Dość istotnej zmianie uległy również kierunki eksportu tego surowca. W 1989 r. głównymi jego odbiorcami była Czechosłowacja (31,5%), Austria (20,8%), i RFN (27,2%). W 1994 r. rynek odbiorców zdominowała Szwajcaria (42,2%) oraz Holandia (8,9%) i Luksemburg (7,6%). Nastąpiły również zasadnicze zmiany w kierunkach eksportu siarki. W 1989 r. ponad 25% siarki wysyłano do ZSRR, 11,4% do Czechosłowacji i 9,6% do Brazylii. W 1994 r. głównymi odbiorcami polskiej siarki były kraje północnoafrykańskie: Maroko (32,8%) i Tunezja (15,6%) oraz Szwajcaria (20,3%).

Surowcami o największym udziale w ogólnych kosztach eksportu w 1994 r. były: węgiel kamienny (31,9%), surowce i produkty metalurgii miedzi (18,8%), koks i półkoks (8%) oraz srebro (5,2%). Znaczącymi odbiorcami polskich surowców eksportowych takich jak: węgiel kamienny czy cynk stały się w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych kraje Europy Zachodniej, które dotychczas były rynkiem zbytu dla polskiej miedzi i srebra.

W latach 1995–1996 wzrostowa tendencja wartości eksportu ulega załamaniu. Następuje naprzód zmniejsze-

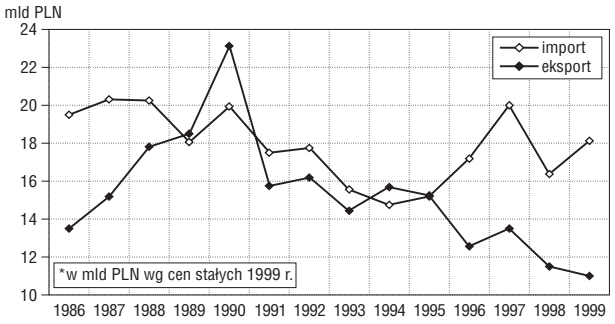

Ryc. 12. Wartość* importu i eksportu surowców mineralnych w latach 1986–1999
Fig. 12. The import and export values of mineral raw materials during 1986–1999

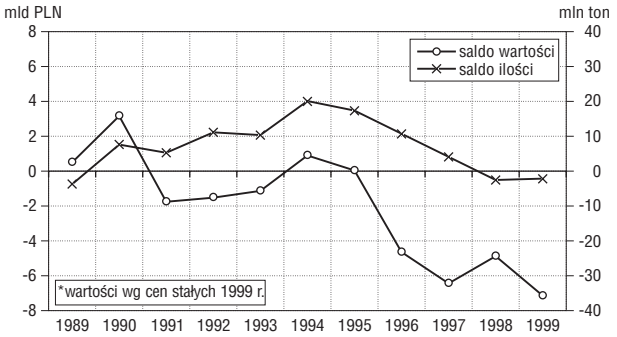

Ryc. 13. Saldo wartości* i ilości surowców mineralnych w latach 1989–1999
Fig. 13. The balance of the Polish export/import in terms of value and quantity of mineral raw materials during 1989–1999

nie się wpływów z eksportu siarki (1996 r.), a następnie w 1997 r. obniżenie wpływów z eksportu węgla, i miedzi. Udział eksportu siarki w łącznej wartości eksportu surowców mineralnych na przełomie lat 1989 i 1990 wynosił 13,6%. W wyniku narastającej konkurencji i dostaw taniej siarki z odzysku pochodzącej z Kanady i Arabii Saudyjskiej, eksport siarki z Polski zmniejszył się z poziomu 3636 tys. t w 1989 r. do 800 tys. t w 1999 r., przy czym wpływy z jej eksportu w 1999 r. stanowiły zaledwie 1,3% wartości eksportowanych surowców.

W eksporcie surowców mineralnych w 1998 r. w porównaniu z 1997 r. nastąpiło zmniejszenie wielkości obrotów we wszystkich grupach surowców mineralnych. Najwyraźniej zaznaczyło się to w grupie surowców skalnych (3,12%) oraz w grupie surowców metalicznych (7,3%). Niewielki spadek wielkości eksportu miał miejsce w grupie surowców energetycznych (2,87%) i surowców chemicznych (1,99%).

Do najważniejszych surowców eksportowanych w 1998 r., z uwagi na wielkość udziału w ogólnej wartości eksportu surowców należy zaliczyć: węgiel kamienny (31,28%), koks i półkoks (8,79%), produkty naftowe (5,46%), surowce i produkty metalurgii miedzi (11,47%), srebro (6,1%), żelazo i żelazostopy (3,65%) oraz cynk (3,03%). Z surowców chemicznych znaczący udział (7,35%) miały nawozy azotowe i wieloskładnikowe, a z surowców skalnych cement. Największy pod względem wartości, był eksport surowców mineralnych do Niemiec, Francji i W. Brytanii (ryc. 6).

W 1999 r. ogólna wartość eksportu surowców mineralnych wyniosła 10 977 mln PLN i w stosunku do ubiegłego roku zwiększyła się o 2,6%. Ilość eksportowanych surowców zmniejszyła się o 11,7% i wynosiła 40,04 mln t. Największy udział w ogólnych kosztach eksportu, podobnie jak i importu miały surowce energetyczne. Udział surowców energetycznych w eksporcie wynosił 45,9% uzyskanych wartości, surowców metalicznych 34,7% wartości eksportu. Obie te grupy surowców stanowiły 80,6% wartości eksportu. Najniższy udział w obrotach handlowych (6,6%) przypadł na grupę surowców skalnych. Porównanie procentowych udziałów głównych grup surowcowych w wartości polskiego eksportu surowców w latach 1995–1999 przedstawia ryc. 7.

Tab. 2. Wartość importu niektórych surowców mineralnych w handlu zagranicznym Polski
Table 2. Import values of some mineral raw materials in Polish foreign trade

Surowce (wpływające ujemnie na saldo)	Wartość importu w mln PLN % udział w całości importu surowców mineralnych											Zmiana w %	Zmiana w %
	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	1997/98	1998/99
Surowce energetyczne													
Ropa naftowa	102.6 *35.9*	1150.0 *53.0*	1816.5 *56.1*	2261.3 *48.2*	2964.7 *53.2*	3291.7 *47.1*	3820.9 *41.6*	5344.4 *42.9*	6598.6 *39.6*	4803.2 *31.5*	7313.5 *40.4*	-27.2	+52.3
Produkty naftowe	42.0 *14.7*	411.9 *19.0*	203.7 *6.3*	743.3 *15.8*	734.8 *13.2*	1001.4 *14.3*	1373.3 *14.9*	2116.3 *17.0*	3074.0 *18.5*	2533.3 *16.6*	3121.7 *17.2*	-17.6	+23.2
Gaz ziemny	36.9 *12.9*	135.1 *6.2*	623.6 *19.2*	656.8 *14.0*	523.2 *9.4*	710.6 *10.2*	980.1 *10.7*	1330.4 *10.7*	1778.9 *10.7*	2178.7 *14.3*	1968.8 *10.9*	+22.5	-9.6
Surowce metaliczne													
Surowce i produkty metalurgii żelaza	22.6 *7.9*	192.6 *8.9*	283.4 *8.7*	300.0 *6.4*	408.0 *7.3*	520.4 *7.4*	866.3 *9.4*	942.9 *7.6*	1312.7 *7.9*	1293.0 *8.5*	1109.7 *6.1*	-1.5	-14.2
Surowce i produkty metalurgii aluminium	26.7 *9.3*	92.9 *4.3*	53.9 *1.7*	58.3 *1.2*	97.0 *1.7*	147.5 *2.1*	319.8 *3.5*	336.3 *2.7*	542.3 *3.3*	741.5 *4.9*	903.1 *5.0*	+36.7	+21.8
Mangan	2.5 *0.9*	15.0 *0.7*	19.5 *0.6*	23.1 *0.5*	33.4 *0.6*	49.1 *0.7*	48.5 *0.5*	57.0 *0.5*	66.3 *0.4*	61.2 *0.4*	30.0 *0.2*	-7.7	-51.0
Nikiel	2.7 *0.9*	7.6 *0.3*	8.2 *0.2*	2.8 *0.1*	3.8 *0.1*	14.8 *0.2*	43.1 *0.5*	43.8 *0.3*	43.2 *0.3*	43.5 *0.3*	82.6 *0.5*	+0.7	+89.6
Surowce niemetaliczne													
Fosforyty, fosfor i związki fosforu	20.2 *7.1*	52.7 *2.4*	47.6 *1.5*	89.1 *1.9*	92.1 *1.7*	150.4 *2.2*	191.3 *2.1*	255.3 *2.1*	354.4 *2.1*	380.9 *2.5*	361.0 *2.0*	+7.5	-5.2
Sole, nawozy i związki potasu	5.3 *1.9*	b.d.	23.1 *0.7*	60.3 *1.3*	61.6 *1.1*	115.0 *1.7*	156.3 *1.7*	199.8 *1.6*	248.4 *1.5*	262.2 *1.3*	306.9 *1.7*	+5.6	+17.0
Kamienie budowlane	0.1 *0.0*	0.2 *0.0*	1.5 *0.1*	20.0 *0.4*	26.5 *0.5*	40.4 *0.6*	55.7 *0.6*	83.5 *0.7*	144.2 *0.9*	192.6 *1.3*	251.7 *1.4*	33.6	+30.7

Najwyższe wskaźniki wzrostu wartości w stosunku do roku poprzedniego miały miejsce w grupie surowców metalicznych (18,8%). Udział eksportu surowców tej grupy w ogólnej wartości eksportu surowców mineralnych wniósł w 1999 r. 34,7% i był największy w ostatnim pięcioleciu. Pod względem ilościowym zwiększenie obrotów (22,8%) miało miejsce jedynie w grupie surowców metalicznych (ryc. 8.).

Największy pod względem wartości był eksport polskich surowców mineralnych do Niemiec (29,3%), a następnie do Wielkiej Brytanii (7,14%) i do Czech (7,0%). Wartość sprzedanych do tych krajów towarów wynosiła 4 770 930,35 tys. PLN i stanowiła 43,5% ogólnej wartości eksportu surowców mineralnych.

Najważniejszymi surowcami, z uwagi na wielkość udziału w ogólnej wartości eksportu surowców w 1999 r. były: węgiel kamienny (27,65%), w tym energetyczny (18,36%) i koksowy (9,29%); koks i półkoks (7,69%) oraz produkty naftowe (6,82%). W surowcach metalicznych największą rolę odgrywały: surowce i produkty metalurgii miedzi (13,84%), w tym miedź rafinowana — 12,93%; srebro (6,82%), cynk (4,06%) oraz żelazo i żelazostopy (3,86%). W szeroko pojmowanej grupie surowców niemetalicznych istotne znaczenie miały: nawozy azotowe i wieloskładnikowe (6,18%), sól i związki sodu (3,99%), siarka (1,26%), cement (2,37%) oraz gips (1,41%).

Udział wymienionych wyżej surowców w całkowitej wartości polskiego eksportu surowców stanowił 85,95%.

Tab. 3. Ilość importu niektórych surowców mineralnych w handlu zagranicznym Polski
Table 3. Import amounts of some mineral raw materials in Polish foreign trade

Surowiec	Import – ilość w tys. ton *% udział w całości importu*											Zmiana w %	Zmiana w %
	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	1997/98	1998/99
Surowce energetyczne													
Ropa naftowa	14985 *37.8*	13008 *35.5*	11576 *43.3*	11926 *39.8*	13673 *39.9*	12720 *37.9*	13037 *34.0*	13351 *34.0*	14713 *32.9*	15367 *32.8*	15272 *36.1*	+4.4	–0.6
Produkty naftowe	3267 *8.3*	3113 *8.5*	797 *3.0*	2412 *8.0*	1966 *5.7*	2370 *7.1*	2938 *7.7*	3662 *9.3*	4607 *10.3*	4482 *9.6*	4116 *9.7*	–2.7	–8.2
Gaz ziemny	7905 *20.0*	8410 *23.0*	7317 *27.4*	4092 *13.6*	6409 *18.7*	4607 *13.7*	5047 *13.5*	4881 *12.4*	5263 *11.8*	5991 *12.8*	5785 *13.7*	+13.8	–3.4
Surowce metaliczne													
Surowce i produkty metalurgii żelaza	9420 *23.8*	9876 *27.3*	5894 *22.1*	8152 *27.2*	8917 *26.0*	8550 *25.5*	10981 *28.6*	9907 *25.2*	10705 *23.9*	10114 *21.6*	7641 *18.0*	–5.5	–24.4
Surowce i produkty metalurgii aluminium	326 *0.8*	211 *0.6*	206 *0.8*	92 *0.3*	69 *0.2*	75 *0.2*	255 *0.7*	233 *0.6*	268 *0.6*	303 *0.6*	316 *0.7*	+13.1	+4.3
Mangan	576 1.4	106 0.3	152 0.4	157 0.5	202 0.6	268 0.8	167 0.4	202 0.5	159 0.4	114 0.2	15 0.0	–28.3	–86.8
Nikiel	8.4 0.0	3.6 0.0	1.1 0.0	0.3 0.0	0.4 0.0	1.5 0.0	2.0 0.0	1.9 0.0	1.8 0.0	2.2 0.0	2.2 0.0	+22.2	0.0
Surowce niemetaliczne													
Fosforyty, fosfor i związki fosforu	1105 *2.8*	506 *1.4*	229 *0.9*	1130 *3.8*	966 *2.8*	1438 *4.3*	1715 *4.7*	1802 *4.6*	1775 *4.0*	1701 *3.6*	1545 *3.6*	–4.2	–9.2
Sole, nawozy i związki potasu	1074 *2.7*	b.d.	144 *0.5*	470 *1.6*	435 *1.5*	684 *2.0*	767 *2.0*	841 *2.1*	839 *1.9*	778 *1.7*	749 *1.8*	–17.2	–3.7
Kamienie budowlane	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	106 *0.3*	143 *0.4*	192 *0.4*	244 *0.5*	282 *0.7*	+27.1	+15.6

Tab. 4. Wartość eksportu niektórych surowców mineralnych w handlu zagranicznym Polski
Table 4. Export values of some mineral raw materials in Polish foreign trade

Surowce (wpływające dodatnio na saldo)	Wartość eksportu w mln PLN % udział w całości eksportu surowców mineralnych											Zmiana w %	Zmiana w %
	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	1997/98	1998/99
Surowce energetyczne													
Węgiel kamienny	104.0 *35.4*	1071.3 *42.7*	1161.1 *39.8*	1252.6 *29.2*	1761.8 *34.1*	2372.4 *31.9*	2989.2 *32.4*	3072.2 *33.7*	3688.5 *32.7*	3347.4 *31.3*	3034.9 *27.7*	–9.2	–9.3
Koks i półkoks	22.1 *7.5*	149.4 *6.0*	188.1 *6.5*	311.9 *7.3*	265.1 *5.1*	597.6 *8.0*	790.3 *8.6*	566.7 *6.2*	894.6 *7.6*	941.2 *8.8*	844.6 *7.7*	+5.2	–10.3
Surowce metaliczne													
Surowce i produkty metalurgii miedzi	58.2 *19.8*	498.2 *19.8*	592.1 *20.3*	904.4 *21.1*	981.6 *19.0*	1357.5 *18.3*	1461.9 *15.9*	1293.2 *14.2*	1780.0 *15.8*	1227.9 *11.5*	1519.1 *13.8*	–31.0	+23.7
Srebro	14.8 *5.0*	102.4 *4.1*	129.0 *4.4*	146.8 *3.4*	206.9 *4.0*	387.7 *5.2*	366.7 *4.0*	404.6 *4.4*	480.0 *4.3*	646.1 *6.1*	749.1 *6.8*	+34.6	+15.4
Cynk	5.3 *1.8*	44.1 *1.2*	38.9 *1.3*	143.3 *3.3*	197.2 *3.8*	202.3 *2.7*	219.0 *2.4*	241.9 *2.7*	334.4 *3.0*	324.4 *3.0*	446.1 *4.1*	–3.0	+37.5
Surowce niemetaliczne													
Nawozy azotowe i wieloskładnikowe	b.d.	b.d.	23.7 *0.8*	214.6 *5.0*	209.3 *4.1*	376.3 *5.1*	702.5 *7.6*	796.2 *8.4*	840.4 *14.9*	786.3 *7.4*	678.6 *6.9*	–6.4	–13.7
Sól i związki sodu	1.4 *0.5*	8.7 *0.4*	137.9 *4.7*	133.6 *3.1*	168.6 *3.3*	299.9 *4.0*	332.5 *3.6*	361.9 *4.0*	409.2 *3.6*	465.7 *4.4*	437.9 *4.0*	+13.8	–6.0
Cement	4.1 *1.4*	41.1 *1.6*	58.1 *2.0*	132.1 *3.1*	238.0 *4.6*	390.3 *5.3*	450.4 *4.9*	412.8 *4.5*	373.2 *3.3*	315.1 *2.9*	260.4 *2.4*	–15.6	–17.4
Siarka	39.8 *13.6*	254.9 *10.1*	276.1 *9.5*	235.4 *5.5*	145.8 *2.8*	167.2 *2.2*	246.8 *2.7*	168.0 *1.8*	171.9 *1.5*	130.8 *1.2*	138.3 *1.3*	23.9	+5.7

Saldo wartości eksport–import surowców mineralnych

W pierwszej połowie lat siedemdziesiątych w obrotach handlu zagranicznego surowcami mineralnymi saldo wartości eksport/import było prawie zrównoważone i bliskie zera, a w 1974 r. osiągnęło nawet wartości dodatnie. Od połowy lat siedemdziesiątych saldo wartości eksport–import było ujemne i utrzymywało się na podobnym poziomie do 1981 r. Po tym okresie następuje, aż do 1986 r., wyraźna tendencja zniżkowa. Od 1987 r. miało miejsce wyraźne zmniejszenie wartości ujemnego salda i w latach 1989 i 1990 dzięki przewadze eksportu nad importem utrzymane zostało dodatnie saldo wartości. Uwzględniając charakter zmian inflacyjnych w analizowanym okresie, krzywą charakteryzująca zmienność salda wartości przedstawiono w cenach stałych według 1998 r. (ryc. 9).

Wraz z zapoczątkowaniem przemian gospodarczych, narastającą recesją, następującym zmniejszeniem importu wielu surowców i intensywnym eksportem rezerw surowcowych w latach 1989–1990 saldo ponownie osiągnęło wartość dodatnią. Lata 1991–1993 były pierwszymi latami rozliczeń wolnodewizowych z krajami b. ZSRR. W tym okresie nastąpiła zmiana wartości salda na ujemne będąca wynikiem wzrostu cen ropy naftowej, gazu ziemnego i surowców żelaza w transakcjach z b. ZSRR, a także miało miejsce znaczne zmniejszenie wpływów z eksportu węgla kamiennego, siarki i miedzi związane ze spadkiem ich cen na światowym rynku. Kolejne lata to znaczny wzrost wartości importu, szczególnie ropy naftowej oraz eksportu miedzi i cynku.

Rok 1994 zaznaczył się w gospodarce surowcami mineralnymi dodatnim saldem obrotów w handlu zagranicznym tymi surowcami, co wynikało zarówno z unormowania się sytuacji w sferze wydobywczej jak i sprzyjającej koniunktury cen, głównie surowców metalicznych. Pomimo trudności ze zbytem surowców metalicznych wpływy z ich eksportu były głównym czynnikiem zmniejszającym ujemny bilans handlowy surowców energetycznych.

W tab. 2 i 4 zamieszczono dane dotyczące importu niektórych surowców deficytowych i eksportu surowców mających znaczący wpływ na saldo.

Zmienność salda ilości (ryc. 10) i wartości (ryc. 11) eksportu i importu w poszczególnych grupach surowców mineralnych w latach 1989–1999 przedstawiono graficznie.

Po 1995 r. następuje znaczący spadek polskiego eksportu i gwałtowne zwiększenie importu powodując powiększenie deficytu i zwiększenie ujemnego salda obrotów. W drugiej połowie ostatniego dziesięciolecia grupa surowców energetycznych wykazuje wysoki i wciąż pogłębiający się deficyt handlu zagranicznego. W 1998 r. został on nieznacznie złagodzony w związku obniżeniem światowych cen najważniejszego importowanego do kraju surowca tej grupy — ropy naftowej. Jednak należy przypuszczać, że w przyszłości deficyt w handlu surowcami mineralnymi pogłębi się, ze względu na konieczność utrzymania importu takich surowców, jak: ropa naftowa, gaz ziemny oraz rudy i koncentraty żelaza. W grupie surowców metalicznych i chemicznych utrzymywała się stale dodatnia wartość salda. Głównymi surowcami eksportowanymi była miedź rafinowana i siarka. Wpływy z eksportu siarki z Polski uległy w rozpatrywanym okresie radykalnemu ograniczeniu i razem z eksportowaną miedzią miały istotny wpływ na ogólną wartość salda.

Zmienność wartości eksportu i importu surowców mineralnych ogółem w latach 1986–1999 przedstawiono w cenach stałych według 1999 r. na ryc. 12.

Ilościowe i wartościowe relacje salda eksportu i importu surowców mineralnych ogółem w latach 1989–1999, przedstawione w cenach stałych ze względu na istotne zmiany inflacyjne w tym okresie, ilustruje ryc. 13.

Podsumowanie

Minione dziesięciolecie zaznaczyło się w gospodarce surowcami mineralnymi w Polsce wieloma przemianami związanymi zarówno z restrukturyzacją przemysłu

Tab. 5. Ilość eksportu niektórych surowców mineralnych w handlu zagranicznym Polski
Table 5. Export amounts of some mineral raw materials in Polish foreign trade

Surowiec	Ilość eksportu w tys. ton % udział w całości eksportu surowców mineralnych											Zmiana w %	Zmiana w %
	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	1997/98	1998/99
Surowce energetyczne													
Węgiel kamienny	24 894 *69.0*	28 196 *63.7*	19 172 *60.1*	19 604 *47.5*	22 968 *52.0*	27 958 *52.1*	31 869 *57.1*	28 925 *57.7*	29 134 *59.5*	28 056 *61.9*	29 504 *79.7*	–3.7	+5.2
Koks i półkoks	3 154 *8.7*	5 137 *11.6*	2 019 *6.3*	2 587 *6.3*	1 891 *4.2*	3 089 *5.6*	3 331 *6.0*	2 205 *4.4*	3 234 *6.6*	3 252 *7.2*	2 875 *7.2*	+0.6	–11.6
Surowce metaliczne													
Surowce i produkty metalurgii miedzi	162 *0.5*	208 *0.5*	254 *0.8*	320 *0.8*	297 *0.7*	271 *0.5*	213 *0.4*	217 *0.4*	251 *0.5*	233 *0.5*	248 *0.6*	–7.2	6.4
Srebro	0.7 *0.0*	0.7 *0.0*	1.0 *0.0*	1.1 *0.0*	1.0 *0.0*	1.1 *0.0*	0.9 *0.0*	1.3 *0.0*	0.9 *0.0*	1.0 *0.0*	1.0 *0.0*	+11.1	0.0
Cynk	19 *0.1*	80 *0.2*	47 *0.2*	153 *0.4*	157 *0.4*	133 *0.2*	120 *0.2*	124 *0.2*	116 *0.2*	107 *0.2*	129 *0.3*	–7.8	+20.6
Surowce niemetaliczne													
Nawozy azotowe i wieloskładnikowe	b.d.	b.d.	*85,5 *0.3*	1 806 *4.4*	1 476 *3.3*	1 717 *3.2*	2 275 *4.1*	2 247 *4.5*	2 332 *4.8*	2 488 *5.5*	1 778 *4.4*	+5.0	–28.5
Sól i związki sodu	366 *1.0*	291 *0.7*	888 *2.8*	843 *2.0*	933 *2.1*	1 305 *2.4*	1 267 *2.3*	1 196 *2.4*	1 148 *2.3*	1 181 *2.6*	1 153 *2.8*	+2.9	–2.4
Cement	1 097 *3.0*	903 *2.0*	1 463 *4.6*	2 396 *5.8*	3 237 *7.3*	4 396 *8.1*	4 035 *7.2*	3 480 *6.9*	2 828 *5.8*	2 131 *4.7*	1 616 *4.0*	–4.6	–24.2
Siarka	3636 *10.1*	3815 *8.6*	2812 *8.8*	2627 *6.4*	2269 *5.1*	1813 *3.4*	1899 *3.4*	1472 *2.9*	1322 *2.7*	1054 *2.3*	1065 *2.7*	–20.3	+1.0

* – nawozy wieloskładnikowe

wydobywczego, jak i zmianami wynikającymi z dostosowywania handlu zagranicznego surowcami mineralnymi do wymogów międzynarodowych, w wyniku postępujących procesów integracyjnych Polski z krajami Unii Europejskiej.

Z ważniejszych zmian jakie miały miejsce w zakresie importu i eksportu surowców mineralnych wymienić należy:

Zmniejszenie wartości obrotów surowcami mineralnymi w odniesieniu do ogólnej wartości wymiany towarowej w polskim handlu zagranicznym. Obecnie wartość obrotów po stronie importu stanowi 9,9%, a po stronie eksportu zaledwie 1% ogólnej wartości.

Saldo obrotów surowcami mineralnymi podlegało w rozpatrywanym okresie znaczącym fluktuacjom, na które składało się wiele przyczyn. Głównym powodem była sytuacja na światowym rynku węgla kamiennego i siarki, a w przypadku ropy naftowej, gazu ziemnego, rud i koncentratów żelaza przejście z rozliczeń w rublach transferowych na rozliczenia wolnodewizowe.

Najistotniejszymi zmianami w strukturze asortymentowej surowców mineralnych było:

- ❏ zmniejszenie udziału wartości importu ropy naftowej, aluminium, żelaza, a zwiększenie udziału wartości importu gazu ziemnego w odniesieniu do łącznej wartości importu surowców mineralnych;
- ❏ zmniejszenie eksportu węgla kamiennego, siarki i spadek znaczenia tych surowców w łącznej wartości eksportu, a zwiększenie ilości eksportowanej miedzi, zmniejszenie udziału wartości z jej eksportu w ogólnej wartości eksportu surowców mineralnych oraz wzrost wartości eksportu srebra.

Nastąpiły zasadnicze zmiany w strukturze geograficznej zarówno importu, jak i eksportu. Obecnie największy pod względem wartości jest eksport polskich surowców do Niemiec, Wielkiej Brytanii i Czech. Wartość sprzedanych do tych krajów surowców mineralnych stanowiła w 1999 r. 43% ogólnej wartości eksportu. W omawianym okresie nastąpiła wyraźna dywersyfikacja eksportu polskiego węgla. Zaobserwowano zmiany struktury zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym. Na początku lat 90. do krajów socjalistycznych kierowano 55% całkowitej ilości eksportowanego węgla, po 1994 r. zdecydowaną przewagę zyskała sprzedaż do krajów Europy Zachodniej. Nastąpiły również zasadnicze zmiany w kierunkach eksportu polskiej siarki. Miejsce b. krajów ZSRR i Czechosłowacji do których w 1989 r. kierowano 36,4% siarki, zajęły od 1994 r. kraje północnoafrykańskie Maroko i Tunezja.

Umocniła się też pozycja krajów Europy Zachodniej będących znaczącymi odbiorcami polskich surowców metalicznych.

W handlowej wymianie międzynarodowej surowce mineralne tworzą specyficzny rynek kierujący się odrębnymi ekonomicznymi mechanizmami.

Pomimo, że w minionym dziesięcioleciu nastąpiło wiele zmian, pociągających za sobą istotne przeobrażenia strukturalne, to jednak potrzeby energetyczne Polski będą musiały być nadal zabezpieczane nie tylko przez węgiel kamienny i brunatny, lecz także import ropy naftowej i gazu.

W Polsce, w związku z wyczerpywaniem się zasobów rud cynkowo–ołowiowych zmniejsza się rola i znaczenie krajowych producentów cynku i ołowiu i rysuje się brak perspektyw na zwiększenie produkcji hutniczej opartej na surowcach krajowych. Wobec nowych inwestycji w tej branży w krajach Europy Zachodniej, dla utrzymania produkcji hutniczej w Polsce, musi być zachowany import koncentratów, a nawet cynku rafinowanego.

U progu kolejnego tysiąclecia dalsze, dobre perspektywy rysują się Polsce w przemyśle surowców metalicznych dla miedzi i kilku towarzyszących jej surowców. W świetle narastającej konkurencyjności zagranicznej produkcji w tej branży, największe możliwości rozwoju i znaczenia w polskiej gospodarce będzie miało przetwórstwo miedzi i srebra, wymagające odpowiednich działań restrukturyzacyjnych. Rozwój tego przemysłu powinien być ukierunkowany na krajowe przetwórstwo miedzi i eksport wysoko przetworzonych produktów.

W szeroko pojętej grupie surowców niemetalicznych (surowce chemiczne i skalne) w początkowym okresie transformacji gospodarczych produkcja wielu surowców ulegała znacznemu zmniejszeniu powodowanemu spadkiem zapotrzebowania ze strony budownictwa, rolnictwa i innych branż przemysłu. W związku z tym ograniczany był też w pewnym stopniu import niektórych surowców. Zapotrzebowanie przemysłu nawozów sztucznych na sole potasowe i fosforyty, jak również większość potrzeb przemysłu materiałów ogniotrwałych była i będzie musiała być zaspakajana importem. Jedynie niektóre surowce skalne (kamienie budowlane) i siarka, chociaż jej produkcja będzie ulegać dalszemu ograniczaniu ze względu na niskie ceny i trudności ze zbytem, pozostaną nadal surowcami eksportowymi.

Usiłowania zwiększenia eksportu miedzi, srebra, cynku i ołowiu uzyskiwanych ze złóż krajowych nie dały jak dotąd oczekiwanych efektów głównie za sprawą niekorzystnych cen metali na rynkach międzynarodowych w ubiegłym roku.

W 1999 r. nie wystąpiły korzystne tendencje do zrównoważenia obrotów. Sygnalizowane pod koniec 2000 r. zmniejszenie ogólnego deficytu w handlu zagranicznym Polski być może będzie miało też wyraz w zmniejszeniu wartości ujemnego salda obrotów surowcami mineralnymi i stanie się regułą w najbliższej przyszłości. Obserwowany nadal ruch cen metali na giełdach międzynarodowych może być tego dobrym początkiem.

Literatura

BOLEWSKI A, NEY R. & SMAKOWSKI T. (red.) 1994 — Bilans gospodarki surowcami mineralnymi w Polsce na tle gospodarki światowej 1992. CPPGSMiE PAN, Kraków.

DZIEDZIC A. & MURAS J. 2000 — Exports and imports of mineral raw materials. [W:] Miner. Res. Poland. Polish Geological Institute: 87–91.

DZIEDZIC. A, PIOTROWSKA A. & PRZENIOSŁO S. 1994 — Aktualne tendencje w gospodarce mineralnymi surowcami chemicznymi. [W:] Aktualia i perspektywy gospodarki surowcami mineralnymi, IV Konferencja, CPPGSMiE PAN, 16: 1–14.

DZIEDZIC. A, PIOTROWSKA A. & PRZENIOSŁO S. 1995 — Analiza gospodarki surowcami mineralnymi o istotnym znaczeniu w polskim handlu zagranicznym. [W:] Aktualia i perspektywy gospodarki surowcami mineralnymi, V Konferencja, CPPGSMiE PAN, 28: 1–14.

GALOS K. 1995 — Gospodarka kamieniami budowlanymi i drogowymi w Polsce: stan obecny i kierunki zmian. [W:] Aktualia i perspektywy gospodarki surowcami mineralnymi, V Konferencja, CPPGSMiE PAN, 33: 1–25

PRZENIOSŁO S. (red.). 1989–1999 — Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce. Państw. Inst. Geol.

Rocznik statystyczny GUS 2000

System Pricesmin Państ. Inst. Geol. i materiały źródłowe Centrum Informatyki Handlu Zagranicznego